

Vägledning för
yttre ljussättning

Vägledning för yttre ljussättning

Ljus är ett relativt fenomen

Vi upplever alltid ljusstyrka och intensitet i relation till omgivande ljusstyrka. Om ett objekt ska framstå som ljusare kan det därför vara lika viktigt att minska eller förändra omgivande ljus, som att öka objektets.

Konstnärligt gestaltungsarbete

Yttre ljussättning av byggnader, gator och miljöer är ett avancerat gestaltungsarbete. God belysning är inte "beräkningsbar" utan måste ske som ett utvecklingsarbete för den unika platsen.

Helhetssyn

Det enskilda objektet står alltid i relation till en helhet, därför måste varje enskild byggnads belysning ses i ett sammanhang som tar i beaktande hela stads- och landskapsrummet. Planeringen måste därför samordnas med alla ansvariga, som kommuner och deras eventuella gestaltungsprogram. Det är inte starkt ljus som ökar säkerheten utan sammanhängande trygga stråk och ljus på vertikala ytor planerade utifrån en helhetssyn.

Kalmar slott

Belysningen skapar en föreställning att något intressant händer på några platser i slottets närhet. Är det eldsljus? Ljuset är så mildt att det inte tar intresset från den dramatiska skymningshimlen över Kalmarsund.
Foto Erik Wikerstål

Stockholms slott

Idén var att stärka slottets återhållsamma dominans över stadens vattenrum. Belysningen är samordnad med stadens trafikkontor vad gäller ljustemperatur, intensitet och infästningar. Vi ser att det lyser från Logårdsentrén och att det inte är någon fest däruppe i Vita havet. Foto Åke Eson Lindman

Den enskilda byggnadens helhet

En yttre belysning ska förtydliga den enskilda byggnadens gestalt, proportioner eller betydelse. En belysning ska ej lyfta fram isolerade delar. All ljussättning måste botten i en förståelse av objektets arkitektur.

Det unika nordiska ljuset

Vår-, sommar-, höst- och vinterljuset är unika nordiska kvaliteter som ska vårdas. Vårt kvälls- och nattljus är en alldeles specifik attraktion där man kan läsa byggnader mot himmelsljuset. Snön ändrar fullständigt förhållandena.

Årsrytmer

En ljussättning ska regleras så att den förhåller sig till ljusets årsrytm, från mörker under större delen av dygnet till skymningsljus natten igenom, i norra delen av Sverige. Ljusets årsrytmer bör beaktas i relation till valet av ljuskällor, till varierande tidpunkter för tändning/släckning under årets alla månader, och i delar av landet eventuellt en tidvis total nedsläckning under de ljusaste veckorna. Låt inte belysningen tända eller släcka för tidigt vid bra gryningsljus.

Historisk trohet

På samma sätt som vi med stor möda vårdar en byggnads trovärdighet genom användande av äldre material, bör vi vårda det sätt som en byggnad historiskt har framträtt.

Historisk upplevelse

Den historiska upplevelsen är ofta mer närvarande i dunkel. Mäktiga murmassor och silhuetter kommer som exempel till oss mer direkt och oförmedlat mörka vinterkvällar.

Funktionsljus

Yttre belysning ska inte förtunna verkan av det inre ”funktionsbeskrivande” ljuset. Portar och viktiga rum ska synas lysa inifrån, men inte så starkt att det bländar eller att kontrasten blir för stor.

Illuminationer

Vid få festliga spektakulära tillfällen kan byggnaderna lysa upp och spraka med temporär belysning. Men det tillfälliga måste stå mot en fond av normalitet – annars blir det ingen fest.

Några användbara gestaltungsfigurer

- En effekt av förlängt dagsljus eller månljus.
- Illusion av verksamhetsljus – som om ljuset kommer från aktiviteter nere på borggården.
- En förstärkning av något vi uppfattar som den verkliga ljuskällan.
- Mörker är ett användbart redskap vid ljussättning.

Några processkrav

Ett ljussättningsarbete ska inledas med en tydlig beskrivning av syfte och mål.

- Varför görs detta?
- Vilka värden ska lyftas fram?
- Hur ska värdena vårdas på lång sikt?

Några tekniska krav

- Valda armaturer ska vara möjliga att justera och regleras både under ljussättningsarbetet och i underhållet.
- Armaturer ska vara möjliga att blända av.
- Färgtemperaturer måste vara samordnade med intelligande armaturer.
- Extra viktigt med LED där kvaliteten är avgörande för bra ljus med låg bländning. LED har mycket kraftigare ljusintensitet per kvadratcentimeter än andra ljuskällor.
- Driftsinstruktioner ska upprättas med tydligt angivande av ljuskällornas typ och färgtemperatur.

Denna vägledning har tagits fram av SFV:s specialister inom kulturmiljö och belysning.

Koppartälten i Hagaparken

Gustav III:s och Desprez arkitektur är ett spektakel och ett undantag. Det är därför festbelyst underifrån som om det stod på en teaterscen. Foto Olof Thiel

Varbergs fästning

Bastionsmurarna är mörka och avskräckande som kontrast till värmen uppe vid borggårdsporten. Fotografiet är från en av många probbelysningar som behövdes för att hitta den rätta balansen.
Foto Erik Wikerstål

Tradition i utveckling. Vi har många kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer i vårt land. De är en del av vår gemensamma historia och framtid.

Statens fastighetsverk vill göra svenska folket stolt över statens egendomar, våra national-byggnader och fria marker; slott och kungsgårdar, teatrar, museer, ambassader och en sjundedel av Sveriges mark. Vi äger allt detta tillsammans och SFV:s uppgift är att förvalta det på bästa sätt.

Vi ska också se till att bevara byggnadernas själ och karaktär, men samtidigt anpassa dem efter dagens behov och användning – till nytta och glädje för både hyresgäst och allmänhet. Lika viktigt som att förmedla historien bakom dagens byggnader är att skapa ny byggnadshistoria för morgondagen. På uppdrag av Sveriges regering driver vi därför även nya byggprojekt som på olika sätt representerar vårt land.

SFV förvaltar också statens skog och mark. Det gör vi på ett långsiktigt hållbart sätt, så att biologisk mångfald bevaras och renbetesland kan brukas även i framtiden.